

۱۲۹۲۹۹

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

موضوع:

تحولات سیاسی، اجتماعی جهرم از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ه.ش

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر علی اصغر مصدق رشتی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید ابوالفضل رضوی

پژوهشگر:

وحید کارگر جهرمی

شهریور ۱۳۸۸

۱۳۸۸/۱۰/۲۷

۱۲۹۲۹۹

۱/۹

این پایان نامه در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۷
با نمره ۱۸/۵ تصویب و درجه
عالی دفاع شد.

علی اصغر مصدق رشتی

Handwritten signature and scribbles

اطلاعات درج شده در این سند
مشخصات

تقدیم به:

پدر و مادر عزیز و مهربانم

که افتخار وجودشان برایم از هر مددکی ارزشمندتر و بالاتر است.

شکر و قدردانی

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

خدای بزرگ را به خاطر نعمات بی حدش در توفیق نگارش رساله حاضر سپاس می گویم. اکنون که به لطف و کمک یگانه هستی، نگارش مجموعه تحقیقی که در پیش رو دارید به پایان آمده است، لازم می دانم مراتب سپاس قلبی خود را از بزرگوارانی که در این تحقیق بنده را یاری فرموده اند، ابراز دارم. در ابتدا از استاد راهنمای ارجمند و مهربانم، جناب آقای دکتر علی اصغر مصدق رشتی، به خاطر راهنمایی ها و تذکرات به جایشان تشکر و قدردانی می نمایم، که این مسیر بدون راهنمایی های مشفقانه ایشان هرگز طی نمی شد. از استاد مشاور عزیزم جناب آقای دکتر سید ابوالفضل رضوی، به خاطر صبر و حوصله فراوانشان در راهنمایی و پاسخ دادن به پرسش هایم، که از هیچ کوششی در جهت ارتقاء کیفی تحقیق دریغ نوزیدند صمیمانه سپاسگزاری می نمایم. همچنین مراتب تشکر و قدردانی خود را از جناب آقای دکتر کریم سلیمانی، استاد داور این رساله که نکات ارزنده ای را یادآوری فرمودند، ابراز داشته و از ایشان تشکر و قدردانی می نمایم. از دیگر اساتید گروه تاریخ دانشگاه شهید بهشتی که در مقطع کارشناسی ارشد از محضر پرفیضشان بهره مند شدم، هم چون آقایان، دکتر عزیزالله بیات، دکتر رضاشعبانی، دکتر عطاالله حسینی، دکتر محمد علی اکبری، دکتر قباد منصور بخت، دکتر کریم سلیمانی، دکتر الهیار خلعتبری، دکتر علی بیگدلی، دکتر اردشیر خدادادیان، دکتر جمشید آزادگان و... نهایت تشکر و قدردانی را دارم. همچنین از اساتید گروه تاریخ دانشگاه تربیت معلم تهران در مقطع کارشناسی، از جمله آقایان دکتر سهراب یزدانی، دکتر حسین مفتخری، دکتر فؤاد پورارین، دکتر صالح پیرگاری، دکتر رازنهان، دکتر محمد تقی مختاری، کاظم میقانی، کریم فتحلی زاده، میر هادی حسینی، و خانم ها، دکتر هما رضوانی و دکتر پروین دخت اوحدی، صمیمانه تشکر می کنم. در پایان تشکر ویژه دارم از دوست بسیار عزیزم جناب آقای یوسف کشاورز که همچون برادری دلسوز، در انجام این پایان نامه به من کمک کردند. سپاس بی کران خود را برای تمامی عمر، تقدیم ایشان می دارم.

مراکز و موسسات مراجعه شده

در انجام این پژوهش به مراکز و موسسات زیر مراجعه شد:

- مرکز اسناد و کتابخانه ملی ایران

- کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای ملی

- مرکز اسناد ریاست جمهوری

- مرکز اسناد انقلاب اسلامی

- مرکز اسناد وزارت امور خارجه

- موسسه مطالعات و تاریخ معاصر ایران

- کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید بهشتی

- کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

- مرکز آمار ایران

- کتابخانه مرکزی فارس (شهید دستغیب)

- کتابخانه عمومی شماره یک جهرم

چکیده:

چهرم به عنوان یکی از شهرهای تاریخی و پرسابقه ایران، شاهد وقایع و تحولاتی عظیم، به ویژه در تاریخ معاصر بوده است. پژوهش حاضر به بررسی سیر تحولات سیاسی، اجتماعی چهرم از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ پرداخته است. لذا مهمترین مسأله پژوهش، نقش مردم چهرم در تحولات سیاسی، اجتماعی دوره ذکر شده می‌باشد. روش به کار رفته در این پژوهش، روش تاریخی است که مبتنی بر گردآوری و تدوین اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای است. همچنین از اسناد و مدارک و تحقیقات میدانی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که چهرم در بحبوحه جریان مشروطیت از جمله شهرهایی است که از مشروطیت حمایت می‌کنند. به خصوص اقدامات مردم چهرم در حمایت از سید عبدالحسین لاری، رهبر مذهبی جنبش مشروطیت در فارس، حائز اهمیت است. با شروع دوره رضاخانی تحولاتی در اوضاع سیاسی، اجتماعی، اداری و اقتصادی چهرم به وجود می‌آید. مردم چهرم در این زمان علیه سیاست‌های غیر اسلامی رضاشاه به مبارزه برخاستند. همچنین نقش مردم چهرم در دوره پهلوی دوم تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، به خصوص مبارزه با روند رو به رشد بهایی‌گری در چهرم و حمایت از ملی شدن صنعت نفت بسیار مهم است.

کلید واژه‌ها: چهرم، سیدعبدالحسین لاری، انقلاب مشروطیت، سید علی اکبر آیت اللهی، دوره پهلوی اول، دوره

پهلوی دوم، کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

بخش اول:

بخش مقدماتی (طرح تحقیق)

- الف) مقدمه..... ۱
- ب) طرح مسأله و اهمیت موضوع..... ۲
- ج) پیشینه و ادبیات تحقیق..... ۲
- د) سوالات تحقیق ۳
- ه) فرضیه‌های تحقیق..... ۴
- و) روش تحقیق و شیوه جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها..... ۴
- ز) دشواری‌ها و موانع تحقیق ۵
- ح) سامان تحقیق ۵
- ط) بررسی و نقد مهمترین منابع..... ۶

بخش دوم:

جهرم در گذر تاریخ

- فصل اول: موقعیت جغرافیایی (طبیعی - انسانی - اقتصادی) جهرم..... ۱۰
- الف) حدود و موقعیت شهر جهرم در دوران جدید و قدیم..... ۱۰
- ب) وجه تسمیه جهرم..... ۱۲
- ج) آب وهوا..... ۱۳

- د) بخش‌های جهرم..... ۱۳
- ه) ویژگی اقتصادی و اجتماعی جهرم..... ۱۵
- فصل دوم: مختصری از تاریخ جهرم از ورود اسلام تا اوایل انقلاب مشروطیت..... ۲۲
- الف) تاریخ سیاسی جهرم از ورود اسلام تا عصر صفوی..... ۲۲
- ب) تاریخ سیاسی جهرم از عصر صفوی تا اوایل انقلاب مشروطیت..... ۲۶
- ج) برخی از بزرگان جهرم..... ۳۸

بخش سوم:

بررسی تاریخ جهرم از اوایل انقلاب مشروطیت تا روی کار آمدن رضاشاه

- فصل اول: بررسی جنبش‌های مردمی جهرم قبل از انقلاب مشروطیت..... ۴۲
- الف) مردم جهرم و جنبش تحریم تنباکو..... ۴۲
- ب) مردم جهرم در آستانه انقلاب مشروطیت..... ۴۳
- فصل دوم: مردم جهرم و نهضت مشروطیت..... ۴۶
- الف) قیام سید عبدالحسین لاری و نقش مردم جهرم در این قیام و درگیری با قوامیها و انگلیسی‌ها در فارس و جنوب..... ۴۹
- ب) نهادها و احزاب سیاسی جهرم و مواضع آنها در مشروطیت..... ۷۱

بخش چهارم:

بررسی اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و اداری جهرم در زمان پهلوی اول (رضاشاه)

- فصل اول: اوضاع سیاسی اجتماعی جهرم قبل از به سلطنت رسیدن رضاشاه (مقارن با کودتای ۱۲۹۹ ه.ش)..... ۷۸
- فصل دوم: اوضاع سیاسی، اجتماعی، اداری و اقتصادی جهرم در دوره رضاشاه..... ۸۴

- الف) تأسیس ادارات در جهرم در دوره رضاشاه..... ۸۶
- ب) تأسیس اولین روزنامه در جهرم..... ۹۱
- ج) نمایندگان جهرم در مجلس شورای ملی در دوره رضاشاه ۹۳
- د) علی اصغر خان حکمت نماینده مردم جهرم در مجلس مؤسسان..... ۹۶
- فصل سوم: مذهب زدایی و مبارزات فرهنگی مردم جهرم در دوره رضاشاه..... ۹۸
- الف) مذهب زدایی و مبارزات مردم جهرم به خصوص در مساجد امام حسین و صاحب الزمان
(عج)..... ۹۸
- ب) کشف حجاب و مقاومت مردم جهرم..... ۱۰۱
- ج) اتحاد شکل البسه (متحدالشکل کردن لباس) و مقاومت مردم جهرم..... ۱۰۳
- فصل چهارم: شهریور ۱۳۲۰ و تبعید رضاخان و اوضاع سیاسی اجتماعی جهرم در آن زمان ۱۱۰

بخش پنجم:

اوضاع سیاسی - اجتماعی جهرم در عهد پهلوی دوم تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲.ش

- فصل اول: جهرم و نهضت جنوب..... ۱۱۵
- فصل دوم: نمایندگان مردم جهرم در مجلس شورای ملی از سقوط رضاشاه تا کودتای ۲۸ مرداد
سال ۱۳۳۲..... ۱۲۰
- فصل سوم: تقسیمات سیاسی جهرم در دوره پهلوی دوم..... ۱۲۳
- فصل چهارم: بررسی سیر مبارزاتی آیت الله سیدعلی اکبر آیت اللهی (فرزند آیت الله
سیدعبدالحسین لاری) علیه فرقه بهایی و حزب توده در جهرم..... ۱۲۶
- فصل پنجم: نقش مردم جهرم در ملی شدن صنعت نفت و حمایت از دولت مصدق..... ۱۳۵
- الف) مردم جهرم و وقایع بعد از ۳۰ تیر سال ۱۳۳۱..... ۱۳۷
- ب) کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و بررسی مواضع روحانیت و مردم جهرم در برابر آن..... ۱۴۴

۱۴۹	نتیجه.....
۱۵۶	کتابشناسی.....
۱۷۳	پیوست‌ها.....
۱۷۴	الف) اسناد.....
۱۹۵	ب) عکس‌ها.....

بخش اول:

بخش مقدماتی (طرح تحقیق)

الف) مقدمه :

جهرم به عنوان یکی از شهرهای تاریخی و پر سابقه ایران، در مسیر تحولات سیاسی دوران معاصر ایران نقش پررنگی داشته است. شخصیت های روحانی و برجستگان علمی- ادبی بزرگی از جهرم برخاسته اند که جایگاه برجسته این شهر را در سیر تاریخ ایران پررنگتر نموده اند. این شهرستان به لحاظ ویژگی های اقلیمی و طبیعی خود از توان اقتصادی بالایی برخوردار است. گستردگی این شهرستان که از چهار بخش مرکزی، سیمکان، کردیان و خفر تشکیل شده است و جمعیت به نسبت زیادی را نیز در بر می گیرد به توانایی آن افزوده و زمینه های هموارتری برای حرکت های مردمی فراهم کرده است. نوعی مطالعه جامعه شناختی و مردم شناختی نشان خواهد داد که در میان مردم این شهرستان روحیه تعاون و تعامل به قدری قوی است که پایداری و وحدت و انسجام آنها را موجب شده است. شخصیت های بزرگی همچون آیت الله سید عبدالحسین لاری در جریان انقلاب مشروطیت و در بحبوحه مبارزه علیه مستبدین فارس و استعمارگران انگلیسی شهرستان جهرم را پناهگاه خویش قرار داد و برخی از نزدیک ترین یاران او جهرمی بودند و در همین شهر به درود حیات گفت. سابقه فعالیت های مردم جهرم علیه رژیم پهلوی، به عکس العمل های آنها در مقابل سیاست های مستبدانه حکومت پهلوی اول بر می گردد. آنها در مقابل نظم نوین رضاخانی و برنامه هایی همچون کشف حجاب و رویکرد مذهب زدایی این رژیم واکنش نشان دادند و در همان زمان با اجتماع در مساجد حضرت امام حسین (ع) و حضرت صاحب الزمان (عج)، مخالفت خود را ابراز نمودند. همین طور در زمان جنگ جهانی دوم و اشغال مناطق جنوب ایران و تحولات پس از تبعید رضاخان نیز مردم جهرم منفعل نبودند. فضای باز سیاسی که به دنبال سقوط رژیم پهلوی اول حاصل شد، در جهرم نیز مؤثر واقع شد و به خصوص مردم جهرم در ماجرای نهضت ملی شدن

صنعت نفت به حمایت از این نهضت و دولت مصدق پرداختند. موضع گیری مردم جهرم در برابر کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ نیز قابل توجه بود و نقش روحانیونی همچون آیت الله سید علی اکبر آیت اللهی فرزند مرحوم سید عبدالحسین لاری در این جهت برجسته بود.

ب) طرح مسأله و اهمیت موضوع:

بررسی میزان مشارکت مردم جهرم در فعالیت های سیاسی، اجتماعی ایران از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲، مشخص کردن سهم مردم جهرم و فعالیت های فرهنگی و اجتماعی که در این عرصه صورت گرفت و هر آنچه که به سهم واقعی مردم این شهرستان در این مقطع زمانی مربوط می شود، از جمله مسائلی است که پژوهش حاضر قصد مطالعه و تحقیق پیرامون آن را دارد.

بررسی تحولات سیاسی و اجتماعی جهرم از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲، عدم انجام پژوهشی مستقل در این خصوص که نقش گروه های مختلف مردمی را نشان دهد و وجوه متفاوت فعالیت های آنها را باز نمایاند، ارج نهادن بر سوابق مبارزاتی مردم این شهرستان با مطالعه عمیق و روشن کردن جوانب مختلف حرکت آنها، از جمله مواردی است که انجام پژوهش درباره تحولات سیاسی و اجتماعی جهرم را در این مقطع زمانی، ضرورت می بخشد. به علاوه در تقویت تاریخ نگاری محلی، تاریخ نگاری شفاهی و تاریخ نگاری های فرهنگی و اجتماعی مؤثر واقع می شود و الگوی پژوهشی جدیدی را در اختیار محققین قرار می دهد.

ج) پیشینه و ادبیات تحقیق:

در مورد تحولات سیاسی و اجتماعی جهرم از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ هـ.ش تحقیق مستقلی صورت نگرفته است. هر چند درباره جهرم تعدادی کتاب و مقاله نوشته شده است ولی در این کتاب ها و مقالات به این موضوع یا اشاره نشده و یا مطالب

بسیار مختصری در آن‌ها یافت می‌شود. همچنین در بطن پژوهش‌هایی که در خصوص برخی از شخصیت‌ها و یا برخی جریان‌ها در فارس صورت گرفته است اشارات مختصری آمده است. که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود:

- اشراق، محمدکریم. **بزرگان جهرم**. جهرم: کتاب‌فروشی خیام، تهران، ۱۳۵۱.
- شفیعی جهرمی، بهالدین. **جهرم و شخصیت‌های روحانی**. شیراز: تخت‌جمشید، ۱۳۸۰.
- کرمی، ناصر. **جهرم**. جلد اول: طبیعی، انسانی، اقتصادی. جهرم: انتشارات شهید عبدالرضامصلی‌نژاد، ۱۳۸۱.
- طوفان، جلال. **شهرستان جهرم**. چاپ سوم. شیراز: کوشامهر، ۱۳۵۱.
- وثوقی، محمد باقر. **آیت الله سید عبدالحسین لاری و جنبش مشروطه خواهی**. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳.

د) سوالات تحقیق

سوال اصلی

- نقش مردم جهرم در سیر تحولات سیاسی و اجتماعی این شهرستان از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲ چگونه بود؟

سوالات فرعی:

- ۱- مردم جهرم در جریان انقلاب مشروطیت چه نقشی داشتند؟
- ۲- مردم جهرم در رویارویی با نظم نوین رضاشاهی چه واکنشی نشان دادند؟
- ۳- موضع‌گیری مردم جهرم در وقایع پس از شهریور ۱۳۲۰ هـ چگونه بود؟

ه) فرضیه‌های تحقیق:

- نقش مردم جهرم در سیر تحولات سیاسی و اجتماعی این شهرستان از انقلاب مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲ مهم بوده است.
- مردم جهرم در جریان انقلاب مشروطیت نقش مهمی داشتند و از جمله شهرهایی است که در آن زمان، سخت از مشروطیت حمایت می‌کنند.
- نظم نوین رضاشاهی با روحیات مذهبی و فرهنگی مردم جهرم سازگار نبود و بالتبع مقاومت‌هایی را از طرف مردم جهرم به دنبال داشت.
- فضای باز سیاسی که به دنبال سقوط رژیم پهلوی اول حاصل شد، در جهرم نیز مؤثر واقع شد و به خصوص مردم جهرم در ماجرای نهضت ملی شدن صنعت نفت به حمایت از این نهضت و دولت مصدق پرداختند. موضع‌گیری مردم جهرم در برابر کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ نیز قابل توجه بود.

و) روش تحقیق و شیوه جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها:

روش تحقیق در هر موضوعی متناسب با ویژگی‌های موضوع انتخاب می‌شود. در مطالعه موضوعات تاریخی در مرحله جمع‌آوری داده‌های تحقیق عمدتاً از شیوه کتابخانه‌ای استفاده می‌شود. در این پژوهش ضمن استفاده از منابع و مآخذ تحقیقی، از اسناد و مدارک و همچنین تحقیقات میدانی هم استفاده شده است. در مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات با بهره‌گیری از روش تبیین تاریخی و البته تبیین جامعه‌شناختی سعی در تحلیل داده‌های تحقیق متناسب با مسأله و فرضیات تحقیق شده است.

ز) دشواری‌ها و موانع تحقیق:

شهرستان جهرم کمتر مورد توجه محققین و پژوهشگران و مورخان قرار گرفته است. تاکنون پژوهش جامع و کاملی که بتواند تصویری روشن از وضعیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی این شهر در سال‌های آغازین انقلاب مشروطیت و همچنین دوره رضاشاه و و محمد-رضاشاه تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲، نشان دهد تدوین و تحریر نیافته است. همین مشکلات باعث شد در نگارش این پایان‌نامه به مراکز کتابخانه‌ای و اسناد آرشیوی تاریخی بسیاری، ولو جهت به دست آوردن کمترین اطلاعات، مراجعه شود. همچنین در این پژوهش به افرادی که می‌توانستند اطلاعاتی به دست دهند مراجعه شد. عدم دسترسی راحت به این افراد هم از مشکلات دیگر این پژوهش بود.

ح) سامان تحقیق:

پایان‌نامه حاضر با عنوان تحولات سیاسی، اجتماعی جهرم از مشروطیت تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ در پنج بخش و سیزده فصل تدوین و به تحریر آمده است. بخش اول مربوط به مقدمه، طرح مسأله، پیشینه تحقیق، سولات، فرضیه‌ها، روش تحقیق، مشکلات و موانع و همچنین بررسی و نقد منابع و سازمان تحقیق می‌باشد. بخش دوم تحت عنوان جهرم در گذرگاه تاریخ، در دو فصل است. فصل اول موقعیت جغرافیایی (طبیعی، انسانی و اقتصادی) جهرم و فصل دوم مختصری از تاریخ جهرم از حمله اعراب تا اوایل انقلاب مشروطیت است. بخش سوم در دو فصل به بررسی تاریخ جهرم از اوایل انقلاب مشروطیت تا روی کار آمدن رضاشاه را شامل می‌شود. فصل اول به بررسی جنبش‌های مردمی جهرم قبل از انقلاب مشروطیت پرداخته و فصل دوم نقش مردم جهرم در نهضت مشروطیت را شرح می‌دهد. بخش چهارم با عنوان بررسی اوضاع سیاسی، اجتماعی جهرم در زمان پهلوی اول می‌باشد که شامل

چهار فصل است. فصل اول اوضاع سیاسی، اجتماعی جهرم قبل از به سلطنت رسیدن رضاشاه، فصل دوم اوضاع سیاسی، اجتماعی، اداری و اقتصادی جهرم در دوره رضاشاه، فصل سوم مذهب‌زدایی و مبارزات فرهنگی مردم جهرم در مساجد امام حسین و صاحب الزمان، فصل چهارم مربوط به وقایع شهریور ۱۳۲۰ و تبعید رضاشاه و اوضاع سیاسی اجتماعی جهرم در آن زمان است. بخش پنجم که بخش پایانی است با عنوان اوضاع سیاسی و اجتماعی جهرم در دوره پهلوی دوم، تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را شامل می‌شود که شامل ۵ فصل است. فصل اول با عنوان جهرم و نهضت جنوب، فصل دوم نمایندگان جهرم در مجلس شورای ملی از سقوط رضاشاه تا کودتای ۲۸ مرداد، فصل سوم تقسیمات سیاسی جهرم در دوره پهلوی، فصل چهارم بررسی سیر مبارزاتی مرحوم آیت الله سیدعلی‌اکبر آیت‌اللهی، فصل پنجم نقش مردم جهرم در ملی شدن صنعت نفت و حمایت از دولت دکتر مصدق است.

ط) بررسی و نقد مهمترین منابع:

منابعی که در پژوهش حاضر استفاده شده‌اند شامل اسناد و مدارک تاریخی، مطالعه و تحقیقات جدید، مقالات، روزنامه‌ها، خاطرات و رسائل و سفرنامه‌ها، پایان‌نامه‌ها و تحقیقات میدانی است که به بررسی تعدادی از آنها می‌پردازیم.

کتاب رسائل سید لاری در سه جلد که توسط سید علی میرشریفی جمع آوری شده است. جلد اول آن رسائل، فارسی و جلد دوم و سوم آن عربی است. در این پژوهش از جلد اول آن استفاده شده است. این کتاب به عنوان منبع دست اول در شرح حال سید عبدالحسین لاری در جریان انقلاب مشروطیت و مبارزات ایشان با قوامی‌ها و انگلیسی‌ها در جنوب بسیار مهم است.

کتاب شهرستان جهرم از جلال طوفان که اولین کتابی است که درباره جهرم نوشته شده است و منبع بسیار خوبی برای شناخت جهرم می‌باشد. اما متأسفانه اطلاعات زیادی در این کتاب در رابطه با موضوع پژوهش حاضر موجود نیست. بیشتر مطالب این کتاب مربوط به اطلاعات جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی و تاریخی جهرم قبل از انقلاب مشروطیت است.

کتاب وقایع التفاقیه که گزارشاتی از فارس و جنوب ایران است که توسط یک خفیه نویس انگلیسی نگارش یافته است. این کتاب به کوشش سعیدی سیرجانی به چاپ رسیده است و به عنوان منبع دست اول به حساب می‌آید که در آن، در مورد حوادث و جریان‌هایی که در جهرم در اوایل انقلاب مشروطیت و به خصوص جنبش تنباکو رخ داده، مهم است.

فارسنامه ناصری تالیف حاج میرزا حسن فسایی که مشتمل بر تاریخ و جغرافیای فارس تا اواخر سلطنت ناصرالدین شاه قاجار است. در این کتاب اطلاعات ارزشمندی در مورد جهرم وجود دارد که در جریان تحقیق از آن استفاده شد.

در این پژوهش از منابع عمومی و تواریخ دست اول دوره مشروطیت همچون تاریخ مشروطه از احمد کسروی و تاریخ بیداری ایرانیان از ناظم الاسلام کرمانی بسیار اندک استفاده شد زیرا این منابع هیچگونه اطلاعاتی در مورد جهرم گزارش نمی‌دهند.

مهمترین منابعی که در این پژوهش استفاده شده اسناد آرشیوی هستند. لذا با مراجعه به سازمان اسناد ملی ایران، مرکز اسناد ریاست جمهوری، موسسه تاریخ معاصر ایران، مرکز اسناد مجلس شورای ملی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی و مرکز اسناد وزارت امور خارجه، اطلاعاتی بدست آمد که در جریان پژوهش از آن استفاده شد. این اسناد بیشتر مربوط به دوره پهلوی اول و دوم می‌باشند. همچنین در این پژوهش از کتاب سندهای زیادی استفاده شد. از جمله اسناد و مکاتبات آیت الله حاج سید عبدالحسین لاری که توسط محمدباقر وثوقی گردآوری شده است و گزارش‌های کنسولگری بریتانیا که تحت عنوان کتاب آبی منتشر شده

است. استفاده از روزنامه‌ها هم در رابطه با موضوع مورد پژوهش مفید واقع شدند. در این پژوهش بیشتر از روزنامه حبل‌المتین کلکته استفاده شد. همینطور روزنامه‌های محلی طوفان جنوب و چاره مردم که در سال ۱۳۳۱ در دوره پهلوی دوم در جهرم منتشر می‌شد و در جریان کودتای مرداد ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تعطیل شدند، استفاده گردید.

بخش دوم :

جهرم در گذرتاریخ